

Nyhetsbrev #20 desember 2023

Norwegian
Seed Savers

Til alle medlemmer i KVANN.

Lederen har ordet

Levende bevaring og utvikling for artsmangfold og matberedskap

Jeg er stolt og ydmyk over å ha fått muligheten til å få ta del i KVANN sitt arbeid. Det er ærefullt å få bidra til å løfte denne relativt ferske, men betydningsfulle organisasjonen videre. Levende bevaring gir plantene mulighet til å utvikle og tilpasse seg uforutsette utfordringer i fremtiden. Det er ikke tilstrekkelig beredskap kun med frøhvelv på Svalbard, når artene som bevares der ikke har muligheter til å adaptere i takt med utviklingen.

Gamle sorter forsvinner når de ikke blir dyrket og tatt vare på lokalt. Dette gjelder arter og kultivarer som er godt adaptert og sterkt tilpasset forholdene i Norden. Det kan bli stort behov i fremtiden for genmateriale fra gamle sorter, om man skulle avdekke problemer i arvelinjene til de mer moderne sortene.

Levende bevaring og utvikling er nødvendig for matberedskap og livsgrunnlag!

KVANN ble stiftet 1. oktober 2016 med utgangspunkt i de tidligere planteklubbene for a) grønnsaker, potet og urter, b) bær, c) roser, d) stauder, e) inneplanter og f) georginer.

Planteklubbene ble etablert i 2005 av Norsk Genressurssenter og Hageselskapet.

Fra oppstarten vokste medlemsmassen raskt ved hjelp av sosiale medier og den globale trenden for grønnsaksdyrking med over 800 registrerte medlemmer over hele landet. Selv om det etter min vurdering er et stort potensial, har imidlertid medlemsveksten stoppet opp. Dette kan det være flere årsaker til, og det nye styret vil gjerne utvikle tiltak for å få flere medlemmer og beholde de medlemmene KVANN allerede har. Derfor skal vi gjennomføre en spørreundersøkelse i medlemsmassen. Det er viktig at alle svarer når denne kommer, slik at styret får et godt grunnlag til å forbedre arbeidet.

Det vil uten tvil bli en styrke for den videre organisasjonsbyggingen av KVANN at det nå er bevilget midler slik at det kan ansettes en organisasjonssekretær. Se eget avsnitt om nyheten. MEN - det er jo ikke slik at organisasjonen er målet. Organisasjonen er et viktig redskap til å nå våre mål: å fremme og bevare plantemangfold!

Hvordan vil DU at organisasjonen KVANN skal arbeide? Hvilke forventninger har DU?

Jeg ser frem til å arbeide sammen med dere alle – i første rekke med et aktivt og fremoverlent styre - til det beste for levende bevaring og utvikling for artsmangfold og matberedskap.

God jul og godt nyttår.

Merete Furuberg, leder fra mars 2023

I september var Merete gjest i Drivkraft hos Vegard Larsen på P2, hele praten finner du her: https://radio.nrk.no/podkast/drivkraft/sesong/202309/l_3a105e11-5173-46ed-905e-11517376edbb

Merete Furuberg

Guri Bugge

Guri Bugge, vår nye organisator

Dette er rett dame på rett plass, sjølv om Guri Bugge kan meir om å drepe plantar enn å halde dei i live. Ho er nemleg paleobotanikar.

Med lang praksis som miljø- og klimakoordinator på fylkesnivå, kjenner romsdalingen organisasjonslivet og labyrintane innafor politikk og byråkrati, noko som kjem godt i jobben.

- Organisasjonsbygging og prosjektstyring er viktige erfaringar eg tek med meg, seier Bugge.
- Eg er god på å halde styringa når mykje skjer på ein gong. Eg skal støtte dei ulike brennande sjelene med det dei treng. Halde ryddig reir, kan du seie, forklarar den nybakte småbrukaren, som har busett seg i Hardanger..

Les heile intervjuet med organisasjonssekretæren her: <https://kvann.no/2023/07/27/den-nye-organisatoren-i-kvann/>

Nytt frødelingssystem

Ein viktig del av virket til KVANN er å legge til rette for deling av frø og liknande mellom medlemmene våre. Dei siste åra har mykje av dette skjedd i dei ulike lauga, og det har både vore utfordrande å få med seg alle dei spanande tilboda, og kanskje også utfordrande for dei som ønsker å dele. No har vi endeleg lansert eit samla system for frødeling på nettsidene.

Mette Theisen har stått i bresjen for utviklinga av det nye systemet.

- Det har vore ein lengre prosess, men til slutt landa vi på at det viktigaste var å få til eit arbeidsverktøy som medlemmene kunne bruke. Vi fokuserte på å gjere det enkelt og brukarvennleg, og å få det ferdig i tide til frødelingssesongen. No ligg det klart til bruk, og eg håper mange av medlemmene vil legge inn tilbod, seier ho.

For å få tilgang på systemet må du ha eit aktivt medlemskap, og vere logga inn på nettsidene. Då vil du finne den ved å følge [denne lenka](#), eller ved å gå inn på “Planter” i den øvste fana på nettsida.

God frødeling!

Vil du lage dine egne frukttrø?

Årets podekvistar og grunnstammar er lagt ut i nettbutikken – løp og kjøp FØR 10. DESEMBER! Det finst fleire hundre ulike gamle fruktsortar her i landet, og for å ta vare på dei må vi ta podekvistar frå dei gamle trea og lage nye tre. Dei gamle sortane blir lagra i levande klonarkiv, som er spesielle gamle frukthagar rundt i landet. Kwart år vel frukt- og nøttelaugget til KVANN ut nokre sortar som klonarkiva testar og formerer opp for oss, slik at vi kan tilby dei til våre medlemmer til kostpris. På denne måten bidreg KVANN sine medlemmer til å sikre at dei gamle sortane ikkje dør ut.

For dei som ikkje kan podekunsten enno, så tilbyr vi podekurs til våren. For dei som allereie er bevandra i den edle kunst har vi i år valgt ut podekvistar av tre sortar kvar av epler og pærer, og to sortar kirsebær. Her er det mykje bra og spanande, og viktige kulturarsortar, så vi håper alle finn noko etter sin smak. I tillegg tilbyr vi eit utval av eigna grunnstammar. Alt dette finn du

i [KVANN sin nettbutikk](#). For å kunne bestille må du vere medlem i KVANN, og vere med i frukt- og nøttelaugget. Innmelding i KVANN kan du ordne [HER](#), og frukt- og nøttelaugget finn du [HER](#). For å rekke å få formert opp rett tal av grunnstammar og podekvistar ber vi dykk om å legge inn bestillingane så raskt som mogleg, og seinast 10. desember for podekvistane og 15. desember for grunnstammene. Legg og merke til at vi berre har eit avgrensa tal av Antonovka-grunnstammene, så om du vil vere sikker på å få desse så må du bestille raskt. Bestillinga gjeld først når den er betalt.

Viktig innsamling av kunnskap om gamle potetsorter

Har du mottatt eller delt miniknoller fra Potetlauget i KVANN? Lauget samarbeider med potetgenbanken i NIBIO og Norsk Bruksgenbank for å samle erfaringer fra dyrking av gamle potetsorter. Vi har sendt ut en spørreundersøkelse på e-post til alle som har mottatt virusrensede miniknoller via KVANN mellom 2020-2023. For sikkerhets skyld dele vi linken til spørreundersøkelsen her, slik at flest mulig får anledning til å svare,

Vennligst hjelp oss med at besvare spørreskjemaet (trykk på linken under), og videresend gjerne undersøkelsen til andre, som kunne tenkes å ha informasjon om potetene.

Undersøkelsen har to deler, der det spørres til

- 1) Erfaringer med egen dyrking av 15 historiske norske potetsorter
 - 2) Viten om potetsorter, både de 15 sortene og andre sorter, som man måtte ha kjennskap til.
- Du kan klikke videre i undersøkelsen selv om du ikke har svar på alle spørsmål.

Spørreundersøkelse: <https://www.survey-xact.no/LinkCollector?key=833Y193QJ592>

Spørsmålene er utarbeidet i samarbeid mellom Nibio plantehelse, Norske Bruksgenbanken og foreningen KVANN.

Målet med undersøkelsen er å få samlet inn eksisterende erfaring, viten og kulturhistorisk informasjon om det store antallet av historiske norske potetsorter som har vært i bruk i Norge, og som fortsatt har blitt dyrket lokalt/regionalt lenge etter at sortene har forsvunnet fra markedet. Det er ofte sorter som er/har vært bra tilpasset til det lokale klimaet, som har/har hatt en særlig nytte i forhold til bruk, spesiell god smak eller andre egenskaper, som har gjort det attraktivt å fortsette dyrkingen. Ofte er sortene i dag bare dyrket på få steder, eventuelt av få personer, som fortsetter en tradisjon som de siste. Mange av slike sorter og også den eksisterende viten om og erfaring med dem, vurderer vi vil være forsvunnet innen få år, så vi trenger få samlet informasjonen.

Den innsamlede informasjonen vil i relevant omfang bli knyttet til de eksisterende sorter i den norske Potetbanken ved Nibio, slik at den kan bli bevart for ettertida. Undersøkelsen er utarbeidet med hensyn til gjeldende personvernregler.

Foto: Fredrik Magnussen

Gamle luftløk- og bendelløksorter og ny løkhage

Vi har denne høsten søkt etter KVANN-medlemmer som ville hjelpe til med å ta vare på de gamle løksortene og historiene som er tilknyttet dem. Hvis du vil få med deg tilsvarende tilbud, så må du passe på at du er med i [allium-lauget](#), følger med å hva som legges ut der. Hvis lenken til lauket ikke fungerer, så kan det være fordi du ikke er medlem av KVANN ennå, eller ikke har betalt medlemskapet ennå? Det kan du ordne her: <https://kvann.no/produkt/medlemskap-personlig/>

KVANNs Alliumlaug arrangerte løkseminar i Trondheim i samband med åpningen av løkhagen på Ringve Botaniske Hage. Løkhagen er planlagt og utarbeidet av Stephen Barstow, leder av Allium-lauget, i samarbeid med Ringve Botaniske hage med støtte fra Genressursenteret og Landbruksdirektoratet. I Løkhagen kan man finne over 400 forskjellige løk fra hele verden, med over 100 botaniske arter samt ca. 80 gamle norske matløk.

Nå kan du se filmen derfra: [Åpningen av et av verdens største løksamlinger – Allium seminar på Ringve Botaniske hage Trondheim – YouTube](#)

Du kan også lese NIBIOs artikkel om løkhagen og alt det andre spennende som finnes i Ringve botaniske hage: [Ringve botaniske hage – NTNU Vitenskapsmuseet – Nibio](#).

Her er nettsidene til løkhagen: [Løkhagen – NTNU](#)

På løkseminaret ble mange ulike tema tatt opp innen dyrking, foredling og frøsparing av planter innen Allium-slekten.

Stephen Barstow

Åpning av løkhagen på Rigve i Trondheim

Turné til historiske hager

Styreleder i Schübelers hager, Kjell Hødnebo, har gjennom høsten besøkt mer enn 20 historiske hager på Vestlandet, Trøndelag og i Gudbrandsdalen. Noen av hagene har meldt seg inn i nettverket i etterkant av besøket, og vi har nå mer enn 50 Schübeler-hager. Hele reisen er omtalt med tekst og bilder fra alle hagene på vår Facebookside:

<https://www.facebook.com/groups/883834499172900>

Schübelers hager har kommet godt i gang med de ulike hageprosjektene som har fått støtte fra Sparebankstiftelsen DNB dette året. Det gjelder 20 hager og noen fellestiltak, og sikrer god og stabil rehabilitering og utvikling over flere år i mange av hagene i nettverket. De fleste tiltakene dreier seg om konkrete tiltak, som flytting av nyttevekster, innkjøp av roser, stauder og frukttrær, opparbeiding av nye eller rehabilitering av gamle hageelementer, forskjellige kurs mm.

Styret i KVANN har tatt initiativ til og invitert Schübelers hager med på et nytt prosjekt, som har arbeidstittelen "Barn og hager". En prosjektgruppe arbeider med mål, rammer og innretning for prosjektet, som skal gå over tre år.

**SCHÜBELERS
HAGER**
NETTVERK FOR HISTORISKE HAGER
HERITAGE GARDEN NETWORK

Ringebu prestegård

Internasjonalt samarbeid

KVANN er medlem og sitter i styret for Lets Liberate Diversity (<https://liberatediversity.org>) en paneuropeisk non-profit-organisasjon for forvaltning av plantegenetiske ressurser. KVANN deltok også med to medlemmer på årsmøtet i Dublin, Irland 25.-28. oktober 2023. De donerte

en krukke med norsk honning til hver foredragsholder som en godviljegave og for å styrke KVANNs engasjement for organisasjonen. Konferansen dekket ulike temaer fra frøsparing til nye EU-forskrifter, som på sikt vil påvirke norske bønder. Gjennom denne organisasjonen har vi utvidet nettverket vårt og flere pan-nordeuropeiske diskusjoner vil bli videreført i 2023 og i 2024 for å involvere økt deltakelse fra KVANN og Norge på denne internasjonale arenaen.
Frank Hoover, styremedlem i KVANN og internasjonal kontakt.

Internasjonalt samarbeid om såfrø

LMD arrangerte fagseminar 8.november om spørsmålet; hva vil skje på partsmøtet til plantetraktaten og hva betyr bønders rettigheter til såfrø i Norge? Plantetraktaten bidrar til internasjonalt samarbeid om felles forvaltning av verdens såfrø mangfold. Gjennom traktatens system kan planteforedlere og bønder få tilgang til såfrø mangfoldet for videre foredling. Traktaten anerkjenner også bønders rettigheter. Etableringen og driften av Svalbard globale frøhvelv er forankret i plantetraktaten.

Her er noen punkter fra seminaret, oppsummert av KVANNs representant Andrew McMillion. **Grethe Helene Evjen**, seniorrådgiver i LMD, sa at vi må styrke bøndenes mulighet til å sanke sine egne frø på gårdene sine. Vi bør satse på deltagende planteforedling for å utvikle lokalt tilpassete sorter og styrke tilgang til flere sorter. National Strategi for bevaring og bruk av genetiske ressurser for mat og landbruk er snart serveringsklar. Tiltaksplan for 2024-2028 fokuserer på at sortsekte frø som ble avlet i Norge før 1850, må beskyttes på tre måter:

1. Dynamisk bevaring i naturen og produksjon
2. Statisk bevaring i genbanker med et nytt fokus på klonarkiv; bevaringssystem for fem klonbanker: bærfrukt, prydd, grønnsaker, potet, samt 10-15 klonarkiv og flere demonstrasjonssamlinger.
3. Langtids sikkerhetslager og frivillig aktører.

Regine Andersen, forskningsdirektør, Fridtjof Nansens Institutt, presenterte historien om bønders rettigheter til såfrø – historisk overblikk og veien videre. Hun mente at Norge bør gi mer støtte til KVANN og Bruksgenbanken.

www.farmersrights.org er en ny webside om alt som handler om bøndenes rettigheter.

Jasper Kroon, Økologisk solhatt og bruksgenbanken sa at vi trenger mer frøavl og sortsutvikling i Norge på lokalt tilpasset sorter.

Det tiende partsmøtet til plantetraktaten fant sted i Roma 20.-24.november.